

Motion

1975/76:2366

av fru Jacobsson

med anledning av propositionen 1975/76: 153 med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken m. m.

I propositionen föreslås ändringar i rättegångsbalken och annan processuell lagstiftning av innebörd att nämndeman skulle deltaga i hovrätt och kammarrätt i vissa typer av mål, i hovrätt i familjerättsliga mål och brottmål och i kammarrätt i mål av social karaktär. I normalfallen skulle enligt förslaget tre lagfarna domare och två nämndemän deltaga vid huvudförhandling, vilket skulle gälla både hovrätt och kammarrätt. Vid beslutsfattande skulle regeln om individuell rösträtt gälla.

Propositionen innehåller inte något förslag till ändring av gällande regler om fullföljd till de högsta instanserna, högsta domstolen och regeringsrätten, med anledning av ändringen i hovrätten och kammarrätten. Ej heller redovisas i propositionen någon diskussion om dessa fullföljdsfrågor. Jag anser emellertid att om lekmän skall deltaga i avgörandena i hovrätt och kammarrätt bör en justering av fullföljdsreglerna till högsta domstolen och regeringsrätten ske.

Enligt nu gällande rätt kan fullföljd till högsta domstolen och regeringsrätten ske endast efter prövningstillstånd meddelat på endera av två grunder. Antingen skall det finnas ett prejudikatintresse eller skall det ha förekommit ett grovt förbiseende eller grovt misstag vid beslutsfattandet i hovrätt resp. kammarrätt. Speciellt beaktas resningsskäl och skäl för domvilla. Man kan däremot ej få prövningstillstånd enbart på grund av ett påstående om felaktig rättstillämpning.

Skälet till förslaget om lekmäns deltagande i hovrätt och kammarrätt är att tillvarataga lekmanerfarenheter som kan vara värdefulla framför allt vid sakfrågans bedömning. Härigenom skulle man få överrättsprocessen bättre förankrad hos allmänheten. Den möjlighet till insyn som lekmännen skulle få kan antagas ha en psykologisk betydelse för allmänhetens tilltro till rättsskipningen.

Emellertid skulle lekmännen ha att deltaga på lika fot med juristdomarna även vad beträffar ställningstagande i rättsfrågor. Härvid kan visserligen de två nämndemännen inte tillsammans bilda en majoritet, men deras två röster kan bli avgörande, om de lagfarna ledamöterna inte är ense. Invecklade rättsliga spörsmål skulle sålunda kunna avgöras i hovrätt och kammarrätt av icke juridiskt utbildade domare. Det är mot denna bakgrund frågan om fullföljd till de högsta instanserna skall ses. Enligt min mening bör man öppna en möjlighet för allmänheten att få rättsfrågor överprövade i högsta domstolen resp. i regeringsrätten.

Det kan vara av intresse att undersöka vilka fullföljdsregler man i andra länder har beträffande mål, vilka skall avgöras med deltagande av lekmän. Av de länder, vilka omnämns i propositionen, uppges endast Danmark och Norge ha en ordning med lekmäns deltagande i andra instans.

I Danmark deltar lekmän vid avgörande av brottmål i andra instans, landsret. Detta gäller vare sig målet först behandlats i första instans eller gått direkt till landsret, vilket är fallet med de grova brottmålen. De lindrigare brottmålen kan efter dispens av justitieministern överklagas i höjesteret, som i dessa fall alltså blir tredje instans. Justitieministern kan därvid bevilja dispens, om han finner målet vara av allmänt intresse eller om utgången skulle ha betydande följder för parten. (Retsplejeloven § 435 Stk. 2.) – De grövre brottmålen, som gått direkt till landsret som första instans, kan i allmänhet överklagas till höjesteret. Höjesteret prövar endast rättsfrågan i brottmålen.

I Norge finns i tvistemål ett tre-instanssystem med möjlighet till lekmanamedverkan både i underrett och lagmansrett. Efter dispens kan ett mål föras upp till höjesterett. De begränsningar som gäller för möjligheten att få dispens avser sakprövningen. Tyngdpunkten ligger därför på överprövning av rättsfrågan. I brottmål deltar jury vid bedömningen i lagmansretten. Lindriga brottmål kan inte överklagas till höjesterett. De grova brottmålen däremot kan föras till högsta instans för överprövning av rättsfrågan.

Sammanfattningsvis kan man påstå att Danmark och Norge, vilka har regler om lekmäns deltagande i dömandet i andra instans, samtidigt har regler om möjlighet till överprövning av rättsfrågan i högsta instans.

Jag anser det angeläget att man beaktar de erfarenheter som finns i Danmark och Norge beträffande hur angeläget det är att kunna få rättsfrågan i ett mål överprövad i högsta instans, om den handlagts tidigare under medverkan av lekmän.

Med hänsyn till det anförda hemställer jag

att riksdagen beslutar om utredning av reglerna om fullföljd till högsta domstolen och regeringsrätten för jämkning av dessa med anledning av lekmäns deltagande i avgörandena i hovrätt och kammarrätt.

Stockholm den 26 mars 1976

ULLA JACOBSSON (m)

